

УДК 37.014.3:061

Шавлова Людмила Валеріївна,

вчителька української мови та літератури
вищої кваліфікаційної категорії, старший вчитель

ОЗО «Доброславський ліцей»

Одеського району Одеської області,
смт Доброслав, Українаludmilashavlova0429@gmail.com

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ НУШ

ЧЕРЕЗ УРОКИ СЛОВЕСНОСТІ

***Анотація.** Автор розглядає вплив уроків української словесності у Новій українській школі (НУШ) на формування креативної особистості учнів. Дослідження фокусується на методиках, прийомах та підходах, спрямованих на стимулювання творчого мислення та розвиток уяви учнів під час уроків української літератури. Стаття пропонує практичні поради для вчителів щодо побудови уроків, які сприяють розвитку креативних здібностей учнів у контексті НУШ.*

***Ключові слова.** Нова українська школа (НУШ), урок української словесності, креативна особистість, формування особистості, творче мислення, розвиток уяви, методи стимулювання творчості, роль вчителя у розвитку креативності, практичні поради для вчителів.*

У рамках Нової української школи, уроки української словесності стають ключовими елементами, які впливають на розвиток творчих здібностей учнів. Ця програма спрямована на глибше розуміння мови, літератури та культури України, а також на стимулювання креативного мислення серед дітей.

На заняттях мови та літератури в Новій українській школі акцент робиться не лише на пізнавальних аспектах, а й на розвитку особистості кожного учня. Вони стають простором для вираження уяви, аналізу та творчого вибору, що є важливим для формування креативної та критично мислячої особистості [1, ст.6].

Ключовими аспектами, які допомагають у формуванні креативності на уроках української словесності у Новій українській школі, можуть бути:

1. Застосування інтерактивних методів.

Залучення учнів до активних дій, дискусій, групових проєктів, рольових ігор та творчих завдань, які сприяють нестандартному підходу до матеріалу та розвивають креативність [2, ст.6].

2. Аналіз літературних творів.

Вивчення літературних творів, які спонукають до власних думок, інтерпретацій та творчих висновків. Це допомагає розвивати уяву та аналітичні здібності, що є важливими у формуванні креативності.

3. Підтримка особистісного розвитку.

Стимулювання творчого самовираження, сприяння розвитку впевненості у власних здібностях та пошуку власного унікального підходу до вивчення літератури.

4. Використання сучасних підходів та технологій.

Інтеграція сучасних засобів та технологій у процесі навчання для залучення учнів та розвитку їхньої креативності через використання мультимедіа, веб-ресурсів та інтерактивних платформ.

Усі ці підходи спрямовані на створення сприятливого середовища, де учні можуть розвивати свої творчі здібності, що відіграє важливу роль у становленні їхньої креативної особистості в межах Нової української школи [3, ст.4].

Ось кілька практичних порад для вчителів, щоб створити уроки, спрямовані на розвиток креативних здібностей учнів у контексті Нової української школи (НУШ):

1. Стимулюйте активну участь та самовираження. Групові проєкти та дослідження. Залучайте учнів до спільних проєктів, які потребують творчої співпраці та самовираження [4, ст.6].

2. Діалог та дискусії. Створюйте атмосферу, де учні вільно можуть обговорювати та висловлювати свої думки.

3. Використовуйте різноманітні методи навчання. Рольові ігри та театралізація. Залучення учнів до відтворення ситуацій з літературних творів або створення власних сценаріїв.

4. Творчі завдання. Пропонуйте завдання, які вимагають власного творчого підходу до розв'язання проблем або створення власних творів.

5. Підтримуйте індивідуальний підхід до кожного учня. Формування індивідуальних проєктів: дозвольте учням обирати теми для досліджень або проєктів, які їх цікавлять, та дозволяють реалізувати їхні творчі потенціали.

6. Збагачення матеріалу. Надавайте додаткові матеріали або завдання, які можуть зацікавити окремих учнів та стимулювати їхню творчість.

7. Використовуйте сучасні технології та ресурси: інтерактивні ресурси та веб-сайти. Використовуйте онлайн-ресурси для створення цікавих завдань або відкриття нових аспектів вивчення мовних явищ чи літературних творів.

8. Мультимедійні матеріали. Використовуйте відео, аудіо та інші мультимедійні матеріали для зрозумілішого та цікавішого подання інформації.

Додатково, можна використовувати цифрові скрайб-презентації, які допомагають учням створити цифрові ейдос-конспекти. Скрайб-презентація – це мистецтво відображення мовлення в малюнках, яке створюється в реальному часі паралельно з виступом мовця. Вона показує ключові поняття розповіді та їх взаємозв'язок. Особливість скрайбінгу полягає в тому, що одночасно залучаються різні органи чуттів: слух та зір, а також уява людини, що сприяє кращому розумінню та запам'ятовуванню. Саме ці особливості роблять скрайбінг одним із методів сучасних технологій, який допомагає доступно та легко пояснювати складний матеріал, сприяє розвитку креативності учнів. Для створення скрайбінгу можна користуватися такими сервісами: Go, Animate, Pow Toon, Wideo Moovly, Пояснювалки Video.

Додаючи в презентації зображення, персонажі, текст та музику, робимо процес навчання більш цікавим та інтерактивним.

Цей підхід додатково розширює творчі можливості, учні розвивають навички самостійного навчання та досягають їх самооцінки за рахунок досягнень у навчанні, тим самим розвивають свою креативність, індивідуальність до вирішення поставлених завдань. Він також стимулює інтерес та допитливість учнів, створюючи психологічний комфорт на заняттях.

Варто зазначити метод піктограм, який добре себе зарекомендував на уроках. Піктограми – це спосіб комунікації, в якому малюнки використовують замість слів. Цей метод допомагає учням легше розуміти і запам'ятовувати матеріал. Усі ці методи заохочуватимуть дітей досліджувати, генерувати ідеї та розмірковувати, розширюватимуть навчальний процес, допомагаючи учням краще розуміти та використовувати набуті знання на практиці, розвиваючи при цьому творчі та критичні навички, тим самим сприятимуть розвиткові креативності мислення учнів.

Розробляючи навчальні вправи з медіаграмотності, створюємо проблемні ситуації в процесі навчально-виховного процесу, пропонуємо розв'язати проблемні питання через діалогові форми, навчаємо виносити гіпотези та оцінювати дилеми, передбачаємо письмовий виклад роздумів із рефлексією, що відбуватиметься далі. На уроках української мови та літератури інтеграція медіаосвіти є нагальною потребою, адже під час роботи з публіцистичними, художніми та науковими (матеріали підручників, статей) текстами вміння працювати з інформацією є фундаментом отримання результату. Вважаємо, що у процесі такого навчання учитель є своєрідним ментором. Саме тому, для розвитку креативного мислення в освіті необхідно використовувати різні стратегії, зокрема: здійснювати підготовку вчителів, робити акцент на креативності в оцінюванні учнів.

Умовою використання медіавправ, адаптованих під своєрідність предмету, є те, що всі вони мають бути спрямовані на ширше та глибше розуміння текстів різного стилю, а також літературного факту чи постаті митця, творчість якого вивчається. Такі вправи з легкістю інтегруються в уроки мови та літератури, тому виконують як основну, так і додаткову функцію в процесі досягнення мети та завдань уроку.

Медіаграмотність на уроках української мови та літератури – це не просто компетенція, а нагальна необхідність навчити учнів орієнтуватися у медіапросторі, оскільки вони навіть не здогадуються, наскільки ризиковано загубитися в ньому та користуватися усім, що вони чують і бачать, не піддаючи інформацію критиці. Потрібно зауважити, що уроки української мови та літератури з використанням елементів медіаосвіти формують медіакомпетентність особистості, допомагають розвитку ключових компетентностей. А методи та вправи роботи з учнями, підтримують розвиток особистості, що має можливість критично сприймати інформацію, аналізувати її, адаптувати, застосовувати на практиці.

Наприклад, медіавправа «Створення постера на літературну тему» передбачає роботу як на уроці, так і вдома, інструктаж щодо її виконання проводиться на етапі ознайомлення. Переваги використання постера на уроках української літератури:

- спонукає до вдумливого читання твору;
- учні в ігровій формі характеризують твір, описують та аналізують персонажів, узагальнюють, роблять висновки;
- навички роботи з цитатним матеріалом;
- узагальнення отриманих раніше знань з теми;
- розвиток творчих здібностей учнів та критичного мислення.

Традиційні методи навчання також відіграють важливу роль у закладенні знань та розвитку креативності учнів. Серед них увагу приділяємо таким:

Зіставні таблиці. Використовуємо зіставну (порівняльну) таблицю для аналізу – порівняння різних текстів, образів, концепцій, мовних явищ чи інших аспектів навчального матеріалу. Це дає можливість учням краще розуміти схожості та відмінності між ними, здійснювати порівняльно-аналітичну діяльність. Визначати схожі та відмінні особливості, робити висновки, готувати промову та проект-результат дослідження. Цікаво, якщо таке дослідження ґрунтується на засадах нестандартного, творчого підходу. Як результат – дитина проявляє здатність до нестандартного мислення, власну креативність у підході до вирішення поставлених вчителем чи самим учнем завдань.

Аналіз текстів чи творів художньої літератури. Проводимо детальний аналіз текстів, літературних творів, розкриваючи їх глибокі послання та авторські наміри. Це додатково дає можливість учням розуміти літературну спадщину та її вплив на сучасність. Формує власну позицію, бачення та розуміння твору, адже сьогодні, як ніколи, гостро стоїть питання духовного розвитку нашої нації. Успішному засвоєнню тексту літературного твору сприяє аналіз, який може здійснюватись традиційними шляхами: за структурою, образами і проблемами, а також новими шляхами: текстуально, контекстуально, інтертекстуально, а також шляхом, запропонованим і віднайденим самим викладачем чи учнями в старшій школі.

Вивчення риторичних фігур. Риторичні фігури, зокрема риторичні звертання й запитання, належать до основних теоретико-літературних понять, які має знати і вміти визначати у тексті учень. Удосконалюємо риторичні навички учнів, аналізуючи використання різних риторичних фігур у дібраних текстах та художніх творах. Цей метод сприяє розвитку мовленнєвих компетентностей учнів, адже особливі прийоми мови, що збільшують її переконливість і силу впливу на слухачів, відіграють в мові оратора надзвичайну роль.

Проблемний підхід включає в себе логічні операції, необхідні для вибору доцільного рішення. Учителі української мови та літератури активно використовують екранізації програмних творів, але не завжди діють за правилом просто переглянути замість прочитати. Перегляд кінофільмів, відеоматеріалів має на меті порівняти авторський текст з режисерською інтерпретацією та власним баченням якось події. Нагальним є проведення порівняльної характеристики героїв, сюжетних ліній, засобів зображення у фільмі та художньому тексті. Можна запропонувати учням створити візуалізований конспект, ментальну карту, досє, порівняльну таблицю та ін.

До вподоби учням і уявне інтерв'ю з письменником, літературним героєм, стаття про нього, написання листа від імені автора, уявна ситуація, що пов'язує минуле та сьогодення, створення фейсбук-сторінок та ін.

Ця вправа потребує підготовки запитань, презентації власної точки зору, якщо потрібно, змістовної обізнаності з певного питання, тобто опрацювання декількох джерел, що можуть подавати суперечливі відомості, критичне сприймання їхнього змісту, обґрунтування, аргументацію. Ця ідея підтримує інноваційні підходи до навчання, використовуючи сучасні технології та методи, і водночас залишає місце для традиційних методів, які вже довгий час використовують в освіті.

Основні принципи цієї ідеї включають:

Інтерактивність: використання інтерактивних технологій, які залучають учнів до активної участі на уроці і вдома. Ігри, візуалізація, аудіо та відео матеріали, інтерактивні вправи допомагають зробити навчання цікавим та захоплюючим.

Цифрові ресурси: використання веб-сайтів, відеоуроків, цифрових підручників та інших онлайн-ресурсів для розширення доступу до навчального матеріалу та забезпечення індивідуалізованого підходу.

Критичне мислення: розвиток критичного мислення та аналіз текстів, а також вміння висловлювати свою думку обґрунтовано.

Збереження традицій: проведення аналізу літературних творів, вивчення мовних аспектів та стилістичних засобів.

Самостійна робота: заохочення учнів до самостійної роботи, підготовка доповідей, рефератів та проєктів.

Диференційований підхід: урахування індивідуальних потреб та рівня знань кожного учня для забезпечення ефективного навчання.

Ця ідея створює стимулююче середовище для навчання, де учні мають можливість розвивати як традиційні, так і сучасні навички, які допоможуть їм краще розуміти та цінувати українську мову та літературу, проявляти креативні здібності, адже розвиток креативності особистості складається із взаємопов'язаних компонентів, які в єдності дають результат – це конкурентноспроможний

креативний випускник навчального закладу, здатний до розкриття свого життєвого потенціалу, який уміє бачити проблему й шукати її різностороннє вирішення, майбутній студент, а пізніше й фахівець, із розвиненими пізнавальними й творчими здібностями, навичками спілкування, вмінням знаходити шляхи самореалізації та самовдосконалення у сучасному суспільстві.

Ці практичні поради допоможуть вчителям-словесникам побудувати навчальні заняття, які стимулюють та розвивають креативні здібності учнів, адаптуючи їх до потреб сучасної освітньої парадигми, якою є Нова українська школа [5, ст.4].

Отже, відкритість до різноманітних методик навчання, активне використання творчих завдань та інтерактивних форм роботи на уроках української словесності сприяють розвитку індивідуальності та креативності учнів.

Розбудова уроків, спрямованих на розвиток креативних здібностей учнів, в контексті Нової української школи, дозволяє створити середовище, де кожен учень має можливість реалізувати свої таланти та інтереси, що є важливим для становлення високорозвинутої, креативно мислячої особистості. Такий підхід у навчальному процесі відкриває нові горизонти для учнів та створює базу для їхнього успіху як у школі, так і в майбутньому житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Волков, Н. П. (2019). Педагогіка: навчальний посібник (2-е вид., перероб., допов.). Київ: Академвидав. С. 616.

Канюк, С. С. (2020). Психологія мотивації: навчальний посібник. Київ: Либідь. С. 238–248.

Макаревич, О. (2020). Мотивація та ресурси як підґрунтя дій особистості. Креативність на уроках словесності, 2(16), 134–141.

Матвієнко, О. В. (2020). Виховання креативних школярів: теорія і технологія. Київ. С. 543.

Овсянецька, Л. П. (2019). Мотиваційна основа творчості. У *Філософія, соціологія, психологія: збірник наукових праць* (Вип. 12, Ч. II, с. 23–30). Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ.

REFERENCES

Volkov, N. P. (2019). Pedagogika: navchalnyi posibnyk (2-e vyd., pererob., dopov.). Kyiv: Akademvydav. S. 616.

Kaniuk, S. S. (2020). Psykholohiia motyvatsii: navchalnyi posibnyk. Kyiv: Lybid. S. 238–248.

Makarevych, O. (2020). Motyvatsiia ta resursy yak pidgruntia dii osobystosti. Kreatyvnist na urokakh slovesnosti, 2(16), 134–141.

Matviienko O. V. (2020). Vykhovannia kreatyvnykh shkoliariv: teoriia i tekhnolohiia. Kyiv. S. 543.

Ovsianetska, L. P. (2019). Motyvatsiina osnova tvorchosti. U *Filosofii, sotsiolohiia, psykholohiia: zbirnyk naukovykh prats* (Vyp. 12, Ch. II, s. 23–30). Ivano-Frankivsk: VDV TsIT.

Lyudmila Shavlova,

teacher of Ukrainian language and literature,
higher qualification category, senior teacher

OZO «Dobroslavsky Lyceum»

Odesa district of Odesa region,

Dobroslav, Ukraine

ludmilashavlova0429@gmail.com

FORMATION OF THE CREATIVE PERSONALITY OF THE STUDENT OF NUSH THROUGH LITERATURE LESSONS

Abstract. *The author examines the impact of Ukrainian literature lessons at the New Ukrainian School (NUS) on the formation of students' creative personality. The study focuses on methods, techniques and approaches aimed at stimulating creative thinking and developing students' imagination during Ukrainian literature lessons. The article offers practical advice for teachers on the construction of lessons that contribute to the development of students' creative abilities in the context of NUS.*

Keywords. *New Ukrainian School (NUS), a lesson in Ukrainian literature, creative personality, personality formation, creative thinking, development of imagination, methods of stimulating creativity, the role of the teacher in the development of creativity, practical advice for teachers.*

Дата надходження до редакції: 17.05.2023

© Шавлова Л., 2023